

Újpesti Helytörténeti Értesítő

1996. május

III. évfolyam 3. szám

Az újpesti baptista kápolna 1914-ben

Bolla János*:

Az első ezer év

Ott, hol az Ural hókoszorúzza bércei szelíden ereszkednek alá a Kaszpi-tenger csendes hullámaiba, lakott egykor a magyar nemzet, mely ma ünnepet ül. Innen indulának a nagy útra, folytonos életharcot víva nem a dicsőségért, de a fennmaradásért. Piros vérrel festett kardok csattogása és harcra buzdító kürtök rivallása jelezte őseink jövetelét. Minden talpalatnyi tért, melyen sátrukat megvetették, vérükkel kellett elébb megöntözniök. A népvándorlás hullámai őket is nyugotra veték s ez időben alakulhattak a hét törzs-ből egy nemzetté, amikor is az egyik törzsfő fiát, Árpádot, fejedelemmé választották. Nagy népcsoportok jelennek meg ez időtájt Európa mezein és tűnnek el anélkül, hogy megtudnók mondani: honnan jöttek, s hová lettek? Új államok alakulnak mintegy varázsütésre és semmisülnek meg mint üres fátyolképek. Csak a magyar nemzetben volt meg az az államalkotó erő, mely a középkort beragyogja dicsőségével és ennek a vén Európa testének a közepéből kivágja a legszebb darabot, s ennek neve: Magyarország lett. Álljunk meg itt egy pillanatra, hiszen lehetetlen képzelnem olyan magyar embert, kinek szívét, lelkét ne hevítené az a nemes büszkeség, hogy nincs nemzet Európában, mely régebb múltra mutathatna, mint mi.

S milyen múltra?

Ez a maroknyi nép, mely messze keletről jött ide, idegen, nagy népek tengerébe, keresztül ment olyan viharokon, milyeneken talán egyetlen nép sem. Állott a hatalom tetőpontján, járt a sír szélén sokszor, nagyon sokszor. De nem semmisült meg.

A honfoglalás, a honalapítás Árpád nevével forr össze, az ő rettenthetetlen vitézsége megszerezte, bölcs, államférfiúi mérséklete megtartotta ezt a szép hazát. Nagy volt, mint hadvezér — nagy volt, mint törvényhozó. Árpád az ezer éves Magyarországnak atyja! Az új állam alig pár évvel később a nyugati civilizáció útjára tér; kereszténnyé lesz. Árpád ivadéka, a később szentté avatott István, már mint apostol téríti nemzetét, szervezi az államot és megszilárdítja a királyi hatalmat. Az új rend ellen harcra kelnek ugyan az ősi szokások

hívei, azonban hasztalan volt minden erőfeszítésük, egy már eltemetett világ összeállítására maguk is elpusztultak. Az új rend megteremti Szt. Lászlót és Könyves Kálmánt, kik az új királyságot bent népszerűvé, kint hatalmassá tevék.

Rendületlen és büszkén áll a magyar állam a középkori két nagy hatalom, a német és bizánci császárság között. Mert volt a nemzetben erő, lángoló, soha sem lankadó szabadságszeretet. Hiszen már első megjelenésükkor mindenünnen ellenségtől, különböző vallású és gondolkodású szomszédok vették körül, csak ritka vitézségének és a bizánciaktól is elismert magasabb fokú hadi mesterségével tudott védekezni. Az iszonyú tatárjárás ugyan megakasztja egy időre természetes fejlődését, amikor a Sajónál végig gázolt rajta „a nagy tatár kán xerxészi tábora”. De nemzetünk életrevalóságának akkor is fényes tanúbizonyságát adta. Mert a két éven át tartott pusztítás temetővé változtatta ugyan az országot, de a nemzet, az állam feléledt hamvaiból. Királya, IV. Béla bírt elég teremtő erővel, hogy az eltiport nemzetet új életre keltse, hogy az ország II. alapítója legyen. Sőt ennek a nagy királynak unokája, IV. László alig, hogy a pusztító fergeteg elvonult fejünk felett, elég erőt érzett magában arra, hogy a hatalmas Cseh Ottokár ellen Habsburgi Rudolfot a német császári trónon megerősítse, aki családjá hatalmának megalapítását a magyaroknak köszönhetette.

Alig telik el pár évtized és Magyarországot újonnan szervezett hadi ereje s jól rendezett pénzügye Európának egyik nagyhatalmává tette. Ha nem mondanám is nevét, tudná minden ember, hogy I. Lajos királyunkról van szó, ki alatt hatalomban, dicsőségben, három tenger habjai csókolták e szép ország határát. Méltán nevezi őt a történelem nagynak, mert egyedüli gondját e nemzet boldogulása képezte. Uralkodása két emberöltőre terjedő békét és hatalmat adott e sokat zaklatott nemzetnek. Alatta alakult meg az a nemesekből, jobbágyokból és városi polgárokból álló társadalom is, mely egész 1848-ig fennállt. Nagy Lajos uralkodásának ragyogó fénye volt oka

* A szerző tanár, aki 1889 októberében magánpolgári iskolát nyitott Újpesten. Ezt az iskolát 1894-ben állami kezelésbe vették és mint fiú polgári iskola (a mai Tanoda téren) működött. A közölt dolgozat az iskola 1895-96 iskolai évről kiadott Értesítőben jelent meg. A dokumentum közreadásáért köszönetet mondunk Kovács Istvánné tanárnőnek.

annak is, hogy már legközelebbi utódának, Zsigmondnak fejét a német császári korona is ékesíté. Ám ez a nagy dicsőség nem hozott hasznot az országra, mert belsejében lábra kapott a pártoskodás, kívülről pedig veszély fenyegeté: az Ázsiából előkerekedett s rövid idő alatt óriási hatalommá emelkedett török.

Ám a gondviselő oltalmazót küldött a magyarnak, a nagy Hunyadit, korának legnagyobb, legkitűnőbb vezérét, apostoli lelkű hős, ki gyakran

saját költségén toborzott hadsereggel menté meg a hazát és a kereszténységet. Az ő hadvezéri tekintélyének gyümölcsét fia, az igazságos Mátyás élvezé, kit a nemzet szeretetből 1458-ban trónra emelt, aki már nyugati hódításokra is gondolhatott. Állandó gyaloghadsereget állított fel, mely a legelső volt Európában s ennek segítségével megalázta a cseh és lengyel királyokat, bevette Bécset s meghódította Ausztriát. Hódításainál azonban sokkal érdekesebb az ő egyéni nagysága,

melyet az akkor már fellendülő olasz reneszánsz kapott meg s ragadt magával. Budavári udvarában az olasz ízlést, tudományt és műveltséget magyar pompával és magyar méltósággal párosítá. Míg Mátyás élt, addig a töröknek minden erőfeszítése, melyet a magyar hatalom megtörésre irányzott, hajótörést szenvedett. Mátyás halála után szomorú idők következtek a nemzetre. A központi hatalom meggyengült, majd pedig egészen alásüllyedt. Az üdvös kormányzás helyett a főurak szenvedélyes küzdelmei töltik be az országot. A nagyok megveszik a királyi tekintélyt s a gyáva, asszony királyok nem tudják, nem képesek azt fenntartani. Bekövetkezik a Jagellók alatt az erkölcsi hanyatlás és 1514-ben végigsöpri az országot a rettentő parasztlázadás Dózsa György vezérlete alatt, a király s az udvar pedig ledér vagy tehetetlen. A nagyok küzdenek a köznemességgel, hogy azt letiporják s a két kiváltságos renddel szemben

Az újpesti

m. k. állami polgári fiú-iskola

MÁSODIK

É R T E S I T Ő J E

AZ 1895—96. ISKOLAI ÉVRŐL.

szerkesztette:

GREIZINGER ISTVÁN

igazgató.

UJPEST,

Steiner Károly könyvnyomdája

1896.

áll a földig alázott parasztok százezreinek elfojtott dühe...

És aztán... Mohács következett.

Megtelt a gyásztemető, hullassuk könnyeinket.

Hogyis mondja az öregebb Kisfaludy:

Gyermek királyt s oly hadvezért

Ki erején felül mer.

Ad az Isten haragjában

oly nemzetnek, kit megver;

Így volt akkor, hogy Mohácsnál

Lajos király elesett

És a magyar a töröknek

Másfélszázig rabja lett.

De hát valójában Isten csapásának kell tekintenünk a mohácsi vészt? Az igazi magyar ember azt mondja: Nem. Hiszen a mindent látó Isten csak az igazi embert teszi próbára: a gyáva nem tud állhatatos erős Jób lenni. Nemzetünknek is erős próba volt a mohácsi büntetés, de kiállta nemesen, büszkén és férfiasan. A három részre feldarabolt ország siralmas volt ugyan, de az akkor hullatott honfiúi könnyekből fakadtak a nemzeti hősök, Dobó, Szondy, Losonczy s a szigeti hős: Zrínyi Miklós, s még számtalanon, kik az ország függetlenségét védelmezték a török ellen s Bocskai, Bethlen, Thököly és Rákócziak, kik az ősi alkotmányért szálltak síkra. Ezen harcok közepette született meg a modern Magyarország. Kivertük királyaink jogara alatt álló más népek segítségével s hálából lemondunk a szabad királyválasztás jogáról s bementünk az Ausztriával való szövetségbe anélkül, hogy jogainkból csak egy hajszálnyit is engedtünk volna.

Csak most, az élet-halál harcok megszűntével fogtak hozzá őseink a modern államintézmények létesítésére szükséges reformok megteremtéséhez. Hála a Mindenhatónak, hogy ezen cél elérésében majdnem mindegyik párt egyesült az ún. reformpártban. A magyar állam gyorsan fejlődésnek indult erőben, műveltségben és hatalomban. A nagy reformkorszak vezetője, a legnagyobb magyar, gróf Széchenyi István lett, ki lángelmével és prófétai ihletiséggel jelölte meg az utat, melyen e nemzetnek nagyra törekvő útjában haladni kell; nemcsak szóval, de tettel is herculesi erőt végzett a nagy ember, s a „Hitel”, „Világ”, „Stádium” című munkáival serkenté és készíté elő a nemzetet egy jobb jövő elé. A magyar állam gyors fejlődésnek indult. Ámde voltak a vérmesebb elemek között

olyanok, kik a rögtöni átváltozást akarták megvalósítani s ez által tenni boldoggá ezt a drága hazát. Annak a pártnak az élén állt az egész nemzet atyja: Kossuth Lajos. A nemzeti közvélemény Kossuth mellett nyilatkozott, s pár hónap alatt megvalósult, ami után századok óta epedtek. Ámde ez az új, rohamos államalakulás háborúba sodorta a nemzetet, háromszáz évi ismeretség alatt nem tudta megtanulni Ausztria, hogy e nemzetnek nem csak joga, de kötelessége is függetlenségének megőrzése, hogy Magyarország csak akkor erős, ha független, szabad ország. Folyt tehát a harc, s ha lelki szemeimmel tekintem ez óriási küzdelmet, azt látom, hogy a magyarok Istene ezt is csak szeretetből bocsátotta reánk; az ő végtelen bölcsessége meg akart győződni arról, hogy a rokontalan, mindenki által elhagyott nemzet érdemes-e az Isteni kegyelemre? Elbuktunk, de szabadságharcunkat annyi vitézséggel és önfeláldozással küzdöttük meg, hogy az egész művelt világ figyelmét reánk irányítottuk, magunk iránt pedig bizalmat ébresztettünk, s a nagy Isten ítélőszéke kimondta: „E nemzetet megtartom, mert érdemes reá”. 1848-ban alkotott törvényeinket Deák Ferenc, a haza bölcse közbenjárása által az apostoli király is szentesítette. A további haladáshoz a magyar nemzet génuszában nyilatkozó erő sokat ígérő garanciát nyújt. Növekedünk iparban, művészetben, erőben és hatalomban.

Bízzunk az isteni gondviselésben, hogy ha háromszor kihúzott bennünket a sírból, azt csak azért tette, mert nem akarta, hogy elpusztuljon e helyről az a nép, mely egykor védpajzsul szolgált Európának, mely a tartártól, töröktől megmentette a keresztyény civilizációt. Ünnepejünk hát emelkedett szívvel, emelkedett lélekkel. Egy ezred éve, hogy itt vagyunk. Töltsön el bennünket az a tudat, hogy a hazaszeretet munkássága ragyogó napokat hozhat még a magyar nemzetre, a mindenható Isten jóvoltából és segítségével.

Isten segíts, népek nagy Istene!

Egy újpesti polgár végrendelete 1878-ból

Becses dokumentummal ismerkedhet meg az Olvasó, amikor csíkygyergyói és mádэфalvi SZENTES JÓZSEF (1814. Kolozsvár – 1882.[?] Újpest) 1878-ban írott végrendeletét olvassa. SZENTES JÓZSEF 1862-től Újpest község esküdtje, később az iskolaszék elnöke volt. Végakarata — különösképpen a 3., 4. és az 5. pont — üzenet értékű.

A Szerkesztő köszönetet mond dr. Kőrös Endréné dr. Fraknóy Veronika asszonynak, aki lehetővé tette dédnagyapja végrendeletének közlését.

Dicsértessék a teljes Sz. Háromság az Atya + Fiú + és Sz. Lélek Istennek nevében + Amen.

Mivel halálom órája bizonytalan, nehogy saját fáradságom által szerzett vagyonom, mint tulajdon keresményem, halálom után vagy szándékom ellen osztasson fel, vagy nem vevő idegen kézre kerüljön, eziránti végakaratomat most midőn még ép elmével és lelki erővel bírok a következőkben állapítom meg.

1-ör. Lelkemet a Teremtőnek véghetlen irgalmába ajánlom, testemet pedig akarom hogy a leg-egyszerűbben, egy pappal, kántorral és egy magános harangszó mellett temessék el, s a földnek vissza adják, sírom fejéhez pedig tegyenek egy egyszerű kő keresztet.

2-ör. Lelkem üdvösségéért mondasson Sz.mise a Káposztás-megyeri kápolnában.

3-ör. Könyvtáromat az újpesti község iskolának hagyom.

4-er. Az újpesten létesítendő, kisdedovódára és kórházra oly feltétellel hagyok 100-100 frt az az egy-egyszáz frtokat osz.ért, hogy ezen összege akkor fizettessenek ki ha örökösseim megosztóznak.

5-ör. Ugy szinte az Újpesten építendő R.katolikus templomnak is hagyományozok 100 f. az az egy száz frt.osz.ért azon feltét alatt hogy évenként halálom napján egy kismise mondasson lelki üdvösségemért; ezen összeg is akkor fizettessen ki ha örökösseim megosztóznak.

6-ör. Minden ingó és ingatlan vagyonomat mely nevezetesen a Káposztásmegyeri Sz. István hegyen 7827-7828 h.r.sz. alatt fekvő, saját nevemre telek-könyvezett tizennégy fertály szőlő és rajta levő épületekből áll, három törvényes és természetes lányaimnak, névszerint Ilona, Francziska és Magdolnának egyformán hagyományozom:- Oly feltétellel, hogy ezen ingatlan vagyom csak akkor

adassan el, ha fennevezett mindhárom leányom huszonnégy éves korukat elérték, addig pedig csak is ennek jövedelme fordíttasson leányaim nevelésük és eltartásukra.

7-er. Miután két lányom nevelése a pesti Angol kisasszonyok zárdája főnöknéje által öt-öt évre biztosítva van, s a zene oktatás és ruházaton kívül minden oktatás és ellátásokért már előre gondoskodtam, t.i. még 1864-ben a fennevezett zárdának ezen nevelések fizetése fejében, volt intézetem minden gyűjteményeit örökre adományoztam-kívánom és rendelem, hogy ha Isten Ő Szentsége mind a három leányomat életben megtartja a harmadik is épen úgy neveltessen mint testvérei s ennek nevelése a hagyatékból eszközöltessen, a nélkül, hogy ezen kiadások miatt Őt testvérei az osztozkodásnál csak egy krajcárral is meg-rövidítsék.

8-ör. Leányaim további nevelése, ingatlan vagyonom jövedelme, Kégl László sógoromnál (lakik Heves megye Ecsedi pusztán) lévő s ugyan az említett Ecsédi birtokára betáblázott 2000 frt az az kétezer frt.o.ért a néhai öreg atyjok pesti volt községtanácsos Pfahler Ferencznek Lővész utcai 1. sz. házára betáblázott, jelenleg Horváth Mihály püspöknél lévő 850 frt az az nyolcázötven frt o.ért.kézpénz tőke és a netalán még öröklendő vagyomból fedeztessen.

9-er. Ha leányaimnak Isten szerencsét ad s férjhez mennek, ez esetben is csak akkor osztozkodhatnak meg a hagyatékon, ha mind hárman férjhez mentek, addig pedig a már férjhez ment is, csak a jövedelem Őt illető egy részt huzza, mint testvérei.

10-er. Ha valamelyik leányom férjhez ment és életben levő még hajadon testvére nála akarna lakni, ez ellen nincs kifogásom sőt igen is óhajtanám de ez esetben rendelem, hogy a

Dicsértessék a teljes Sz. Háromság
az Atyát Jent és Sz. Lélek Istennék nevében
Amen.

Mivel hatalom öröke bizonytalán, nehogy saját
fáradtságom által szerzett ragyonom, mint
tulajdon keresményem, hatalom után vagy
skandálom ellen ostromolva fel, vagy nem ve-
idegen kőre kerüljön, ez iránti végakarato-
mat most midőn még érzelmével és lelki
erővel bírok a következőkben állapítom meg
1° Lelkemet a Teremtőnek véghelel
igalmába ajánlom, testemet pedig a Karom
hogy a legegyszerűbb, egy pappal, Kárhozattal
is egy magános harangzó mellett temessék
el, s a földnek vissza adják, sírom fejeher
pedig a szegények egy egyszerű Kő Keresztet.

2° Lelkem üdvösségeért mondasson
Sz. mise, a Káposztás-mezeri Kápolnában.

3° Könyvtárat az Újpesti Községi
Könyvtárba hagynom

4° Az újpesti kőszítendő, Kisdud-
aváda, és Kórházra egy felsétellel hagyni
100-100 forint az egy-egy száz forintot oszt. és
hogy ezek összege akkor juttassanak ki
ha örökösseim megosztóának

5° Úgy járjak az Újpesti kőszítendő
/A. Kasoli/

gyámnak felügyelete alatt álljon és nehogy (mitől Isten mentsen) a testvéri szeretet köztök megingatasson, eltartásáért fizessen.

11-er. Ha valamelyik, vagy mindhárom leányom is férjhez ment, rendelem, hogy vagyona férjének csak pupiláris hipotéka (kiskorúakat megillető jelzőlog – a Szerk.) mellett adasson át, nehogy szerencsétlenség következtében a férj vagyonával leányomé is veszélyeztessen – szabadságában áll azonban leányaimnak, halálok esetére, vagyonok felett, ha gyermekekkel megáldotta az Ég, azok részére, tetszésük szerint rendelkezni.

12-er. Figyelmeztetem leányaimat arra mikép soha, sem férjek sem akárki másért, akár váltó akár mily néven nevezendő kötelezvény alá írása által, kezességet ne vállaljanak, mert a szomorú tapasztalat tanítja, hogy ily kötelezettségek miatt, számtalan emeber jutott ínség és nyomorra öreg napjaiban.

13-or. Leányaimnak boldogult anyjokról maradt örökségekről nem rendelkezem ugyan, de megvárom szeretett leányaimtól, hogy a Kmegyeri 6-ik pontban említett birtokomra betáblázott 7900 ft az az hétezer kilencszáz ft o.ért. összeget a birtokon hagyják, és férjhez menetelek esetére is, e birtokot csak akkor osztják meg magok között ha a 6-ik pontban megirt 24 éves korukat megérték, ellenkezőleg szabad rendelkezést engedek nekik a Kégl Lászlónál és Horváth Mihály püspöknél levő és a 8-ik pontban említett pénznek más és biztosabb helyre elhelyezésére, magában értetvén, hogy a gyámnak egyetértésével és pupiláris hipotéka mellett.

14-er. Ha egyik vagy másik vagy mindhárom leányom is férjhez menne, a 8-ik pontban megnevezett tőkékből egyenkint mindegyik kapjon 1000 ft az az egyezer ft o.ért. staffirungra oly feltétellel azonban hogy ezen összeg neki vagy nekik megosztzkodás alkalmakkor betudassan, nehogy egyik vagy másik testvér rövidséget szenvedjen.

15-ör. Magában értetődik az is, hogy ha kedves leányaim Keszthelyi Nagybátjok vagy akár ki más után még valamit örökölnének, ez is csak a 6-ik pontban megirt időben egyenlő részletben osztható meg.

16-or. Ingatlan vagyonomból, örök emlékül hagyom: Ilona leányomnak arany kis zom. kék ...t, gyémántokkal kirakott zsebórámat, egy ... gyémántos karperecet, egyik pecsétgyűrűmet,

egyik brosch-tűmet, egy arany burnotszelencémet, egy ... 6 drb ezüst confett kést és egy saját használatára ezüst éteszközt, egy ezüst alju cukor tartót, egy kis ezüst poharat, egy ezüst gyümölcs kosarat, képeimből egy festett nagy tájképet, saját arcképét, egy foszlány selyemből hímzett kisebb tájképet és egy gyöngyből hímzett kutyát ábrázoló képet — —Francziska leányomnak hagyom emlékül ... egy női képet mutató arany zsebórámat, egy zöldköves karperecet, arany egyik pecsétgyűrűmet, egy granat nyakéket, egy kis zsinór vörös korálgyöngyöt, egy fekete email arany inggombot, egyik brosch-tűmet, egy ezüst burnotszelencét, 6 pár ezüst confett kés és villát, saját használatára egy ezüst evőeszközt, egy cukortartót ezüst aljal, egy ezüst findzsát aljastól, egy tojás ... 4 kis kanállal- Képeimből egy nagy festett Sz. Ferencz képet, egy foszlány selyemmel hímzett kisebb és egy selyem hímzett tájképeket— Magdolna leányomnak hagyom emlékül az én általam hordott aranyórámat lánczal együtt, két jegygyűrűt, egy vörös koral zsinórt hozzá való brosch függő és inggombokkal, egy brosch tűmet, egy garnitur 6 személyre való ezüst éteszközt, és egy saját használatára kis ezüst evőeszközt, egy ezüst..., egy ezüst szivartartót, egy kristály poharat ezüst fedővel, képeimből az én arcképemet és a Rembrandt tájkép és gyümölcs festett képeket, a nagy foszlány selyemmel hímzett tájkép és Szt. József hímzett képét.

17-er. Ha öregebb leányom meghalálózásomkor még nem lenne 16-18 éves és így ápolásra lenne mindhármoknak szükségök, akkor minden egyéb ingó vagyonom adasson el és a bejött összegből adósságaim fizetessenek vagy ha ilyenek nem lennének ezen összeg is tőkésítették adasson a többihez -de ha meghalálózásomkor öregebb leányom anynyira fejlődött hogy testvéreinél az anyát pótolni képes, akkor minden vagyon hagyasson nála, feltár mellett és mindaddig használja minden haszonbér nélkül, míg testvérei is azon korra jutnak, midőn azokat, vagy együtt használhatják, vagy egymásközt azokon megosztzkodni akarnak- de ebben is testvérileg osztzkodjanak.

18-or. Ha öregebb leányom, mint a 17-ik pont alatt mondanám annyira kifejlődött hogy testvéreinél az anyát pótolni képes, vegye magához akár t. Alkér Antal volt pestvárosi tanácsos nővérét Alkér Teréz kisasszonyt akár Madasch Luiza

kisasszonyt ki anyjuknak jó barátnéja volt s lakik Pesten bizonyos Metz aranyozó s volt litográfusnál, vagy pedig valaki más öregebb személyt, kinek erényessége és szorgalmáról meggyőződött.

19-er. Szándékom volt ha Isten életben megtart leányaim mindenikét nemcsak szellemileg kiképeztetni, hanem belőlök a szószoros értelmében jó háziasszonyokat is képezni, kik nemcsak minden egy művelt nőtől megkívánandó tudományokban, kézimunkákban, zenében, énekben, rajzban s,a,s, kiképeztek, hanem a főzés, sütés, mosás, vasalás s,a,s, tökéletesek legyenek—ezen kívül szándékom vala őket vala mely mesterségre is tanítani, így az egyiket órasságra, másikat könyvkötés és díszmunkákra, harmadikat női szabóságra vagy akár mi más, egy nőhöz illő mesterségekre, ezenkívül mindegyiket tanítónő képezdét is végeztetni, minthogy azonban a gondviselés könyvében más vala megírva, azért kérem szerelmes leányaimat iparkodjanak ezen szándékomat magok kívínni.

20-or. Nem különben intem leányaimat, hogy soha Istenről meg ne felejtkezzenek, Isten legyen mindig mint eddig, első és utolsó gondjok, Ő nekie köszönjék mind azt amit élveznek és a miük van, Ő neki köszönjék ha jó sorsuk van, és Ő hozzá

folyamodjanak ha kellemetlenség éri őket -soha el ne mulasszák azon imát elmondani amelyet bölcsőjükből naponta imádkoztak reggel és este, és azt amelyet étel után mindig imádkoztak -mert higyjétek el kedves gyermekeim, hogy Isten az őt szerető embereket soha el nem hagyja és ha őket akármily szerencsétlenség éri is, az Isten mindig segítséget nyújt nekik, ezt magam tapasztalásomból mondhatom, kinek egész élete csupa küzdelem vala de vigyázatok, hogy szenteskedők ne legyenek- vigyázatok nehogy a farizeusok a jezsuiták és más papoknak vakon hívő eszközei ne legyenek, kövessétek lelkiösmeretek sugallatát, és ha valamilyen nem tudtok magatoknak tanácsot adni, folyamodjatok Istenhez tanácsért és Ő bizonyosan meg fogja világosítani elméteket.

21-er. Ha valaha férjhez mentek vizsgáljátok meg jól, hogy kihez, ne higyjetek a hízelgőknek, hanem csak oly férjet válasszatok aki szerény, iparkodó, Istenfélő, józan magaviseletű legyen, őrizkedjete az ugynevezett Dandiktól, nézzete a csinoságra és rendességre, de őrizkedjete a magokat cziczomázóktól, mert ezek soha nem lehetnek jó gazdák, a jó gazda először a szükségést szerzi meg vagy teszi meg, és azután a hasznost, és

Szentes József, családja körében

csak ha ez a kettő meg van akkor tesz valamit a luxusért- iparkodjatok magatoknak mielőtt férjet választok utána tudakolni, hogy valjon igaz reális ember-e, ha nincs e több adóssága mint vagyona, ha nem képmutatásból Isténfélő- különösen soha oly férfihoz ne menjetez férjhez ki talán nem ... templomba hetenként vagy hónaponként győnni jár, ki a papoknak nagy barátja, mert ezek nem jó emberek, az igazi férfiú felemelt fővel és nyílt homlokkal néz mindenkinek szemébe — soha álutakon nem jár — kedveli a nemes mulatság és szórakozást, és azokban tehetsége szerint részt is vesz, megmondja az Isten és emberek szemébe az igazat, a nőtől soha nem kér titkos találkozást, sőt ellenkezőleg mindig azon van, hogy azzal mindig csak mások társaságában találkozhasson, nem tolaodó és a nőnem iránt a legnagyobb illem és tisztelettel viseltetik- s ha valaha oly férfi jönne elötökre ki ezen tulajdonságokkal nem bír vagy ezeket nem tisztelné, mihelyt ezt észre veszitek Őt azonnal utasítsátok el körötökből, nehogy hírneve- tek s talán saját nyugalmatok korlátoztasson.

22-er. Ha Isten gyermekekkel áld meg nevel- jetez azokat mindjárt a bölcsőtől úgy mint én ipar- kodtam titeket nevelni s később adjatok nekik jó nevelést és kövesétek az itt adott tanácsaimat. A leányokra ha pedig fiatok is van, abba is mindgyárt a bölcsőnél oltsátok be az engedelmességet, ismer- tessétek meg vele e szó hatalmát „nem szabad” tanitassátok mindenre amit csak képes megtanulni de emelett soha el ne felejtsetek Őt valami mester- ségre is taníttatni, neveljetez Őt Isténfélőnek, de nem képmutatónak -szóval nem... ..., hanem embernek- ki előtt nem csak az Istennek tiz parancsolatai legyenek szentek, hanem Üdvözi- tönknek a felebaráti szeretetről tanítása is. Ha ezen tanításaimat követitek, biztosok lehettek, hogy mind ti, mind gyermekeitek az élet bármily viszontagságai között is nyugodt lelkűek, boldogok lesztek.

23-or. Vigyázatok mindig egészségetekre, magatokat soha el ne kényeztessétek, őrizkedjetez a meghűléstől, legyetek egyszerűek és mérték- letesek az eledelben, soha sokféle és zsirus vagy fűszeres étkeket ne főzzetez, napjában legfeljebb reggel, délben és estve egyetez, ha köhögés vagy torokfájástok van használjátok azon porokat melyek éltem utóbbi 20 éveiben mindig házamnál készen voltak s melyek receptjét régi gyógyszeré- szeti könyvemben az első lapon legelől meg-

találtok úgy az újpesti patikában kérjetez el Szerényi gyógyszerésztől a „Szentés féle” porok receptjét. Ha pörzsönés, szörnővés vagy másik kisebb sebetek van akárhol csak fagyúval keny- jetez, tyúkszemre nincs jobb mint kívágni és deakulom flastromot kötni s többször megujtva hetekig rajt hagyni, doktort csak kétes bajokban hívjátok mert tapasztalatból mondhatom, amikép mérseletség és hideg víz, köhögésnél a porok, sebekre s aranyérre a faggyú, reománál a széna murvagőz a legbiztosabb orvosságok úgy szoru- latnál egy kis keserű víz.

24-er. Szoktassátok magatokat örökös munkás- sághoz, akár mit, de mindig munkálkodjatok, mert nem csak hogy utálatos dolog ha a nő kezeit összedugja vagy öléebe ejti de az ily nő minden roszra is hajlandó mivel unalmában mindig töri fejét olyanokon mik szerencsétlenségbe dönthetik, már a közbeszéd is azt mondja (—) azért édes leányaim akárhol is vagytok vagy akárhová mentek, mindig vigyetek magatokkal valami munkát hisz egy nő mindig talál valami foglalkozást, dolgozni pedig nem szégyen és ezért soha sem fog senki is megszólalni - úgyszintén szokjatok a rendhez is, s mert egy rendes embernek fél annyi dolga és félannyi szüksége mint a rendetlennek, a rendes embernek bosszúsága is kevesebb mert kereséssel nem tölti idejét, hanem éjjel sötétbe is tudja mindenét hol van. Olvassátok Csokkénak (H. Schocke [1771 – 1848] németül publikáló svájci író, pedagógus volt – a Szerk.) ... műveit, ..., ezen műnek köszönhetem én is egy részben hogy rendes ember levék.

25-ör. Végül ajánlom, őrizkedjetez az adósság csinálástól, soha annyit ki ne adjatok amennyit bevesztek, vagy mivel birtok hanem azon legyetek, hogy bevételetekből mindig legalább egy 10-t vagy 100 részét tőkésítsétek -inkább nélkülözzetez akkor sok bú és bánat elejét veszitek, én éltem 49 évig hála Isten soha sem tudtam mi az adós lenni, még sokszor élelemben is sokat kellett nélkülöz- nöm, de nem ismertem a bút, nem keveredtem adósságba mert számtalan emberek lettek áldozatai az adósság csinálásnak.

Kele Újpesten 1878 szeptember hó 9 én.

S....tes József
atyátok

Szebeni Olivér* – Marosi Nagy Lajos*:

A hazai baptisták másfél százada

Ez év május 19-én, a vasárnapi istentiszteletek keretében emlékeznek a hazai baptisták másfél-százados történelmük kezdetére. Így kapcsolódnak az országos millecentenáriumi ünnepségek sorozatába. Ezekkel a sorokkal szeretnénk bemutatni a baptista felekezetünk magyarországi, és ezen belül az újpesti gyülekezet gazdag történelmi múltját.

A múlt század első felében néhány magyar iparos legény Hamburgba ment, hogy a tűzvész pusztította város újjáépítésén segédkezzen. Hamburgban ismerték meg az ott „angol vallásnak” nevezett baptista felekezetet, aminek J. G. Oncken könyvkereskedő állt a szolgálatában, miután egy amerikai egyetemi tanár részletesen megismertette velük bibliai nézetüket. A magyarországi fiatalok, az 1840-es évek első felében csatlakoztak a hamburgi baptista gyülekezethez. Hatan közülük azután gyalog jöttek haza Berlinen, Boroszlón és Bécsen át. 1846. május 20-án érkeztek Pestre. Ez a nap tekinthető a baptista misszió magyarországi kezdetének.

A hívő fiatalok egyike, Rottmayer János, küldetést érzett meggyőződése terjesztésére. Pesti asztalosműhelyében esténként imádkoztak, vasárnaponként ígét hirdettek, adódó alkalommal pedig a Bibliát terjesztették. Vojka János Baranya megyében hasonlóképp igyekezett egyetértőket toborozni, bár gyér eredmény dokumentálható. 1848-ban két fiatal iparos, később mások is föl-vették a hitvalló keresztséget. A szabadságharc utáni önkényuralom azonban nem tűrte őket. Rottmayer Kolozsvárra, Vojka Skóciába költözött. Mindenféle megpróbáltatás ellenére életük végéig hűek maradtak a felismert és általuk elfogadott bibliai igazságokhoz.

1873-ban a gyülekezeti munka újjászerveződött azzal, hogy a Brit és Külföldi Biblia-társulat könyvterjesztőt küldött Budapestre Meyer Henrik személyében. Meyer hamarosan munkához látott Pesten, Óbudán és Újpesten, az eladott bibliák iránt érdeklődőknek családi körben tartott

magyarázatokot, így sikerült hallgatókat toboroznia.

Újpest, az akkor önálló település, Meyer naplójában Neupest néven szerepel. Önéletrajza szerint 1873 márciusában az újpesti Schneider család lakásán tartotta első bibliaóráját. Június 2-án már 26 embernek prédikált Isten ígéből. Körülbelül hat éven át folyt a rendszeres baptista igehirdetés Újpesten, amíg azután 1880. május 17-én bemerítkezett az első újpesti baptista hívő, név szerint: Mayerhoffer Borbála. Őt július 25-én Grieger Karolina és Metzler Terézia, december 8-án pedig Fröhlich Mária követte. Ettől az évtől, 1880-tól számítják az újpesti baptista gyülekezet megalakulását. Ezt az évszámot Meyer Henrik is hangsúlyozza följegyzéseiben. A Protestáns Egyházi és Iskolai Lapok c. folyóirat 1880. évi egyik száma a hivatalos megalakulás tényét így közli: „A baptisták Újpesten imaházat szándékoznak nyitni, s ezt Meyer Henrik, a magyarországi baptisták elöljárója, Pest megye alispánjának be is jelentette.”

Az első újpesti baptista összejevetelek házaknál voltak, később a Fő utcában (ma Árpád út), 1890-től pedig a Lőrinc utca 14. szám alatt, ahol több szobát összenyitva alakították ki az imaházat. Ennek évi bére a Wahrheitszeuge német baptista folyóirat szerint 200 márka volt. Korabeli följegyzések szerint az első időkben vasárnap és szerdán német, pénteken magyar nyelven hirdették az ígét. Meyer Henrik többirányú misszió-munkát folytatott a fővárosban, így az újpesti misszió akkor vett nagyobb lendületet, amikor 1888. november 30-án Hamburgból Újpestre érkezett Wiegand Ágoston könyvkötő, későbbi bécsi lelkipásztor, aki lelkes megalapítója volt az újpesti baptista vasárnapi iskolának és 1890-ben a gyülekezet énekkarának. Wiegand Ágoston volt a gyülekezet első felavatott lelki munkása, aki Meyer Henrik lelkipásztorral együttműködve vezette a múlt századbéli németajkú újpesti fióliát.

* A szerző nyugalmazott lelkipásztor, kutató egyháztörténész, a Baptista Teológiai Akadémia tanára

** A társszerző diakónus, az Újpesti Baptista Gyülekezet történelmi munkacsoportjának vezetője, az Új Lant c. lap szerkesztője és kiadója

Rottmayer János Kolozsvárott is gondolt a főváros környéki baptista misszióra. Biztatására az ezredforduló előtti újpesti gyülekezetbe többen is érkeztek látogatók Erdélyből. Az első prédikátor, Gerwich György 1901-ben kapott meghívást Újpestre. Az akkor még csak 20 tagú kis gyülekezet 1901 tavaszán az önállósulás mellett döntött. A Meyer Henrik vezette anyagyülekezetet arra kérték, hogy járuljanak hozzá az önállósuláshoz. Miután a hozzájárulást megkapták, azután hívtak lelkipásztort — régebbi szóhasználattal — prédikátort. Gerwich György lelkipásztor a hamburgi baptista teológiai szemináriumából érkezett Újpestre és jelenlétében 1901. július 14-én mond-

ták ki hivatalosan a gyülekezet önállósulását. A fiatal lelkipásztor nagy lendülettel látott a munkához, bár a meghívó gyülekezet nem leplezte szegénységét és fiatal prédikátorának fizetésül „csak hideg vizet és kenyeret” ígért. A lelkipásztor munkája nyomán kis lépésekkel, de állandóan haladt előre a gyülekezet, sőt egy év múlva már kétszeresére nőtt a létszám. A növekedés két ellentétes irányú változás egyenlege: századunk elején tömeges a kivándorlás, viszont a hívők bizonyágtevő készsége rendkívül lelkes. Évente ötször is sor került bemerítésre, bár mindig alacsony számúak a csoportok. Újpest város lakossága az első világháborút megelőző utolsó

Rottmayer János (1819-1901) aki által 150 évvel ezelőtt elindult a baptista misszió a Kárpát-medencében

békeévben 60-70 ezer közötti. A gyülekezet környezetére gyakorolt hatása elismerten jótékony hatású volt. A századelő Újpestje az iparosodás lendületében élt. Sok más nemzetiségű iparos is letelepedett, és magával hozta szakmai ismeretét. Németek, szlovákok, délszlávok és csehek duzzasztották a lakosságot. Sok szegény ember talált otthont az apró házakban. Már sok volt Újpesten akkor is a gyári munkás, meg az asztalos, akik kisiparosokkal dolgoztak. A növekvő gyülekezet legnagyobb része egyszerű munkásemberekből tevődött össze, számtalan németajkú iparos volt közöttük. Kezdetben inkább csak németül, később azonban egyre sűrűbben magyarul is hangzott az evangélium. Mindennapos esemény volt a németajkú Gerwich György prédikátor igehirdetésének tolmácsolása magyarra.

Az egyre erősödő gyülekezet 1903-ban megvásárolta a mai imaház telkét a Gyár utca és a Diófa utca sarkán, amihez Vojka János is küldött támogatást Skóciából. Az itt álló épületet egy 250 személy befogadására alkalmas imaházzá alakították át. A terebélyesedő közösség életében azonban 10 év sem telt el és újabb imaház építésén dolgoztak. 1913-ban határoztak egy új imaház felépítéséről és Metzler Antal építész még azon év őszén elkészítette a 450 fős kápolna terveit és mi több, még a tél beállta előtt tető alá került a Diófa utcai (ma Kassai utca) baptista imaház Újpesten. A költségvetés 24.000 korona értékben jelölte meg az imaház építési költségeit. Az építkezést más gyülekezetek is támogatták anyagilag, elsősorban a „dunai németek”. A korabeli gyülekezet egy tagja Noszedlák testvér lovardát épített József főherceg birtokán Alcsúton. Ismeretsége révén, 1913-ban a főherceg 500 koronát adományozott az újpesti imaház építésére. Nagy lendülettel folyt a munka és így már a következő évben, 1914. június 1-jén, pünkösdhétfőn ünnepélyesen átadták rendeltetésének az imaházat. Az első újpesti baptista prédikátor szolgálata 1922-ig tartott, amikor is Gerwich György, a budapesti Wesselényi utcai gyülekezet lelkipásztori székét foglalta el.

Lendületes gyülekezeti élet indult el Gerwich György munkája nyomán, és töretlen azóta is az újpesti baptisták közösségében. Tehetséges lelkipásztorok (Pannonhalmi Béla 1922-1939, Mészáros Sándor 1940-1944, dr. Haraszi Sándor 1944-1952, Kovács Géza 1952-1961, Vass Ferenc 1961-1964, dr. Gerzsenyi László, 1965-1973,

Kalkó József 1973-1975, Lázi Sándor 1975-1978) követték egymást. A jelenlegi lelkipásztor Révész Benjámin 1979 óta pásztorolja a gyülekezetet. A gyülekezet zenei élete is figyelemre méltó. Az ének- és zenekart tehetséges zenei vezetők irányították. Wiagand Ágostont Kőszeghy Árpád, majd Csermely (Dúró) János követte. Ma Beharka Pál, a Magyar Köztársasági Érdemrend kiskeresztjével kitüntetett orgonaművész a gyülekezet zenei vezetője. Az imaházban 1939-ben egy kis orgonát állítottak fel, amelyet az 1942-ben épült a Váradi-féle kétmanuálos, 6 regiszteres orgona váltott fel, s ez több mint 30 éven át volt használatban. 1975-ben orgonabővítésre került sor. A mai 32 regiszteres orgona 1982-ben épült, s a jó hangzású hangszer a svéd baptisták által küldött nyelvsipek orgonahangversenyek megtartására is alkalmassá teszik.

Révész Benjámin lelkipásztorsága idejére esik az imaház teljes átépítése és modernizálása. A Harsányi Attila építész vezetésével újjáépített imaház, melyet Pannonhalmi Zsuzsa, Ferenczy Noémi-díjas keramikuművész díszített kerámiával (szószék, úrasztala, bemerítő-medence), és a vele megépült új szolgálati lakások — lelkész- és gondnoklakás — valamint a kiegészítő helyiségek (konyha, iroda, tanácsterem, kisterem) ünnepélyes megnyitása 1982. szeptember 25-én történt. 1990-ben, Újpest város alapításának 150. évfordulóján egy 1895-ben Budapesten öntött, Hencidáról származó kis harang került az imaház homlokzatán már korábban kialakított boltív alá.

A baptisták országos taglétszáma ma 11.000 körüli, mérsékelt növekvő irányzattal. Országos hetilapjuk a „Békehírnök” 1895-óta jelenik meg. Az újpesti baptisták helyi lapja az „Új Lant” az idén 60 éves. A baptisták 1905-ben kaptak törvényes állami elismerést, és még ugyanabban az évben nyitották meg az első szeretetházat, idős, magukra maradtak segélyezésére. Erejükhöz képest ma is sokat áldoznak a különféle alapítványok keretében rehabilitációs, nevelő és segítő céllal. A hazai baptisták másfélszázados jubileumának évében kezdte meg munkáját a Baptista Szeretetszolgálat, nemzetközi karitatív tevékenységgel. Mindebből az újpesti baptisták is jelentősen kiveszik a részüket.

Sós Endre*:

Zsidók a magyar városokban. Újpest

Újpest városa 1940-ben ünnepelte alapításának századik évfordulóját. A magyar zsidóságnak minden joga megvolt ahhoz, hogy résztvegyen Újpest keletkezésének jubileumán, hiszen e város fejlődésének nagyszerű regénye — a zsidó akaraterő, munkabírási és konstruktivitási regénye is. Zsidó vallású magyarok tehetsége, ügyessége, szorgalma és alkotási vágya jelentős szerepet játszott Újpest amerikai tempójú kialakulásában. A százasztendős város születésénél, bölcsőjénél, ős- és hőskorában, első küzdelmeinél, kereskedelmi és ipari „Sturm und Drang”-periódusában egyaránt ott voltak és az élvonalon állottak a zsidók.

Már a megyeri homokbuckákon történt telepítési akciónál megjelentek és így az eljövendő város alapítói közé tartoztak. Ott találjuk őket az első telepesek sorában, a községesítésnél, a nagyközséggé való átalakulásnál, majd a valóságos város kereteinek kiformálásánál is. Nem vitás, hogy Újpest a zsidó lakosság nélkül aligha lehetett volna az agrár-indusztriális Magyarország legjelentősebb gyárvárosává. Azt hisszük tehát, hogy — bár „fiatal” városról van szó — helyesen járunk el, amikor elsőnek éppen Újpest zsidóságának a történelmével foglalkozunk.

Újpest egyébként egyik típusa — a városzociológia meghatározása szerint — a mesterségesen keletkezett városoknak (villes fondées, gegründete, oder geschaffene Städte), amelyekkel szemben vannak természetesen kifejlődött városok (villes divenues, gewordene, oder gewachsene Städte), mint például Győr.

VALLÁS- ÉS IPARSZABADSÁG 1835-BEN

Újpest mai területének túlnyomó része, mint dr. Ugró Gyula könyvében olvassuk, a főtí Károlyi-birtokhoz tartozott. Egykori feljegyzések szerint egy erdőszlak, egy csőszház és a Megyeri Csárda

állott száztizenegy évvel ezelőtt a mostani házsorok és hatalmas gyártelepek helyén. Annak pedig, hogy Károlyi István gróf megkezdte az uradalmi földek parcellázását, száz tíz esztendeje. Az első bérlő egy szőlősgazda volt, aki hosszúlejáratú bérletén házat is épített. 1834-ben tárgyalások folytak a gróffal „zsidó gyarmat” létesítése céljából. Az erre kijelölt terület a palotai határban volt. Uradalmi jószágintézőségéhez küldött utasításában a gróf megjegyezte: „Legnagyobb kérdés az, hogy a hely fog-e Izrael népének tetszeni?” A hely, úgy látszik, nem tetszett és az érdekes terv megvalósulása elmaradt. Nem volt azonban még száz lakosa sem a parcellázott grófi földnek, amikor bérlőnek jelentkezett az első zsidó: a nagysurányi Lőwy Izsák, aki eredetileg Pesten akart bőrfeldolgozó műhelyt nyitni, de — a céhek okvetetlenkedése miatt — kénytelen volt onnan távozni. A Talmud kitűnő ismerőjének és rendkívül becsületes embernek a hírében álló Lőwy Izsák már Nagysurányban is talpbőrkikészítéssel foglalkozott. Az ottani antiszemita légkörben azonban nem érezte jól magát.

Lőwy Izsák és zsidó telepestársai olyan megállapodást kötöttek az uradalommal, amelyben a grófi család kötelezte magát a teljes és tökéletes kereskedelmi és iparszabadság, valamint a vallásszabadság biztosítására. Az alapítási oklevél 8. pontja így szólt:

„Hogy a gyárak, mesterségek és kereskedés minél előbb virágozhassanak, a megtelepedni kívánóknak előre is alá kell magukat vetni azon szabálynak (statutum), melynél fogva magok között sem céheket formálni, sem az ipart megszorító kirekesztő kiváltságos leveleket (exclusivum privilegium) szerezni nem fognak, hanem mindnyájan ugyanazon jussal élhessenek.”

Az oklevél záradékában olvashatjuk:

„Jussa és kötelezettsége van a községnek az Uraság által minden hit, vallás és nemzet különb-

* Sós Endre (Budapest 1905 – Budapest 1969) újságíró. A II. világháború előtt több lap főmunkatársa, a háború után hosszú ideig a Magyar Nemzet főmunkatársa, az Új Élet c. zsidó hetilap főszerkesztője volt. Ez a tanulmány 1941-ben jelent meg Budapesten.

sége nélkül előterjesztett, házzal bíró három lakos közül választani: 1-ör Egy bírót, 2-or Egy pénztárnokot, ki egyszersmind tanácsbeli hivatalt visel és 3-or Három Tanácsbelit.”

Lőwy Izsák, az újpesti iparváros pionírja, kivívta maga és hitsorsai számára a becsületes kenyérkereset és a szabad vallásgyakorlás lehetőségét. Ez a zsidó bőrfeldolgozó, Isten nevében és ősi vallásához hűségesen ragaszkodva, kezdett nagyszabású munkájához.

KÉT ZSIDÓ ÚJPEST ELSŐ TANÁCSÁBAN

1840. április 5-én a telep megalkotta első községi szervezetét és megválasztotta a község tanácsát. Az „árenda-díj”-at pontosan kiegyenlítő telepeseket a grófi uradalom ispánja hívta össze és javasolta, hogy válasszák meg főbíróvá a zsidó Lőwy Izsákot. Az egybegyűltek a javaslatot szótöbbséggel elfogadták. Ugyanakkor Holló József tanácsnok, Neuschloss Bernhard pedig pénztárnok és tanácsnok lett. Utóbbi szintén zsidó volt. Mivel az ötből két tanácsnoki tisztséget nem töltöttek be, az első községi tanács három tagja között két zsidó foglalt helyet. Ha figyelembe vesszük, hogy az első települők száztíz év előtt érkeztek a Károlyi-család birtokára, és a hivatalos körök mégis az 1840-es esztendőt tekintik Újpest igazi alapítási dátumának, akkor azt kell látnunk, hogy 1940-ben voltaképpen az első bíró- és tanács-választás századik évfordulóját ünnepelték meg. A megye és a város urai ily módon az első községi tanács megválasztásának és két zsidó gazdasági úttörő első közhivatal-viselésének centenáriumáról emlékeztek meg.

Érdekes, hogy az 1840. évi bíróválasztásról szóló jegyzőkönyv utolsó pontja így hangzott: „A megválasztott bírák megfontolván azt, hogy a község a bírák fizetésével még most tetemesen erőtlenné válna, ez évre fizetés nélkül szolgáltatásokat ajánlottak, mely dicséretes ajánlat a község lakosaitól köszönettel fogadtatott.” 1841-ben újból a zsidó Lőwy Izsák lett a bíró és Neuschloss Bernát az egyik tanácsnok. (A magyarosodási mozgalom előjele volt, hogy Neuschloss Bernardból Neuschloss Bernát lett.) 1842-ben Farkas Istvánt választották bírónak. Mellette két zsidó esküdtet találunk: Lőwy Bernátot és Frommer Dávidot. A

választási jegyzőkönyvekből kitűnik, hogy a lakosok telepüket Új-Megyernek hívták. Csupán 1844-től szerepel az Újpest elnevezés, amely mellett Lőwy Izsák kezdettől fogva kardoskodott.

Ha az újpesti bíróválasztások jegyzőkönyveit lapozgatjuk és a zsidó bírák sűrű szereplését látjuk, meg kell hajtánunk az emlékezés lobogóját Károlyi István gróf előtt is. Ugró Gyula, Újpest nagyközség utolsó főbírája és Újpest város első polgármestere a következőket írta erről a nagy magyarról, Újpest alapítási oklevelével kapcsolatban: „Újpest alapítója nemes lelkének fényes tükrét tárja elénk ez az alapítási oklevél. Korának szellemi, politikai és közéleti szabadsága iránti küzdelmeiben résztvevén, a harcok hosszú és nagy tusái után sokkal később elért sikereket ő már az alapítási oklevélben megvalósította. Jól tudta, hogy az állam és társadalom csak úgy lesz erős és hatalmas, ha a haladás útjára lép, s az államot és társadalmat alkotó nép csak akkor lesz boldog és megelégedett, ha a szabadság lesz éltető ereje.” Károlyi István gróf joggal szerepelhet a magyar reformkorszak nagyjai sorában. Amikor Lőwy Izsák felhívására elengedte az „úri jussak”-at, megelőzte 1848 vívmányait.

AZ ELSŐ ZSIDÓ KERESKEDŐK ÉS IPAROSOK

Lőwy Izsákkal együtt két testvére, Joachim és Bernát is Új-Megyerre költözött. A zsidók száma az alapítás évében 40-50 volt, 1870-ben 709, 1895-ben 3500, 1908-ban pedig már 5000 zsidó élt Újpesten. Az 1840-es évek jegyzőkönyveiben a következő zsidó nevekkal találkozunk: Frommer Moizes kocsmáros, Deutsch Moises szappanos, Rechnitzer Izsák árendás, Schwarcz Móric bádógos, Schwarcz Márkus korcsmáros, Zobel Ignác kereskedő, König tanító, Laufer Ignác korcsmáros, Fisch Márton suszter, Schwartz Izsák kereskedő, Lőwy Ignác tímár, Léderer Dávid szabó, Boem Joseph szabó, Rechnitzer Móritz kalmár, Frommer Dávid korcsmáros, Terujts Bernát csizmadia, Poppa Rozália masamód, Lőwy Salamon mészáros, Denijsz Simon szabó, Slezinger Hermann bádógos, Heymann Ignác mészáros, Fisl Litman szabó, Mayer Izrael könyvkötő, Róth Károly korcsmáros, Braun Mojse tabakgyártó, Neuschloss József kereskedő, Milch

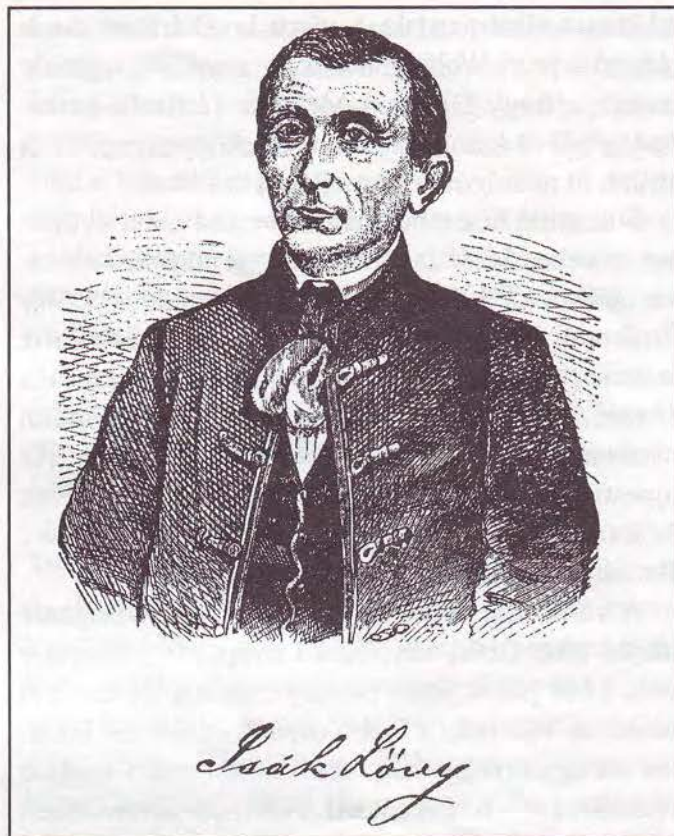
Simon napszámos, Wilhelm Sámuel üveges, Schwartz Móric bádógos, Filipovics Dávid asztalos, Grünhut Móric korcsmáros, Lents József ecetfőző, Fridlender József kereskedő, Löwy Ignác tímár, Deutsch Bernát csizmadia, Bru József bőrkikészítő, Kohn Pinkász gombkötő, Pergen Salamon mészáros, Rosenfeld Herman szabó.

Löwy Izsák, Újpest első bírása, aki öt éven keresztül saját költségén gondoskodott az Újpest és Pest közötti kocsiközlekedésről, nemcsak talpbőrrel, hanem épületfával is foglalkozott. 1836-ban alakult a Löwy Izsák és Bernát épületfa-cég. A cégalapítók leszármazottai részben furnérosok, részben fűszerkereskedők voltak. A Löwy Dávid és fiai furnéros-cég, valamint a Löwy Ármin és fiai fűszerbolt a legelső újpesti vállalkozások közé tartozott. 1836-ban keletkezett Neuschloss Bernhard épületfa-vállalata is, amelyet 1852-ben, amikor alapítója Pestre költözött, Ehrenwald Lipót vett át.

Löwy Izsák, aki elsőnek vetette fel az újpesti kikötő gondolatát, 1847. Pészach ünnepének hatodik napján halt meg, miután — patriarchális szokás szerint — megáldotta tizenkét gyermekét. Sírkövén ez a felírás olvasható: „Itt nyugszik Löwy Izsák, községének alapítója és atyja.” Fiai közül jelentős szerepet játszott Újpest további fejlődésében a már előbb említett Löwy Dávid, akinek nagy része volt az újpesti villamosvasút és az Újpest-szigetre vezető híd megalkotásában. Évek során át mintaszerű működést fejtett ki, mint közgyám, majd mint másodbíró is.

Újpest alapítása után néhány évvel már 10-20 szobás bérházak épültek a község területén. Az első zsidó bérháztulajdonosok: Neuschloss Izsák és Fleishl Dávid voltak. Az egyre szaporodó iparosok és kereskedők között ott találjuk a Deutsch, Fornheim, Hecht, Krausz, Leiner, Werkner, Sonnenfeld, Korschner, Sternthal és egyéb „zsidó-névű” későbbi iparfejlesztő családok elődeit.

Az elfogulatlan gazdaságtörténelem megörökíti majd, hogy zsidó gazdasági szakemberek és zsidó ipari vállalkozók teremtették meg a mai hatalmas villamosági-, pamut-, szesz-, acél-, enyv-, kátránytermék-, festék-, bőr-, parketta- és ecetvállalatokat. A zsidó tehetség eredményei: az Egyesült Izzó, a Magyar Pamutipar, a Wolfner-bőrgyár, az Egyediszeszgyárak, a Werkner-féle vas- és acélöntvénygyár, a Leiner enyvgyár, a Kohn és Fried kátránytermék-gyár, a Keleti és Murányi-féle vegyészeti

gyár, a Weisz-bőrgyár, a Löwy-parkettagyár, a Schreiber-ecetgyár, az Ehrenwald és társai által alapított famegmunkáló telepek, valamint a legtöbb újpesti iparvállalat.

Jelentős szerepet játszottak a zsidók Újpest pénzügyi életében is. Az Újpesti Takarékpénztár elnökeként pedig az a Löwy Bertalan működött, akiről Ugró Gyula feljegyezte: „Nemcsak száraz pénzember, hanem nemesen érző lélek is volt és városunkban igen sok kisember az ő támogatása folytán vethette meg boldogulásának alapját.” Az Újpesti Kereskedelmi és Iparbank élén Friedmann Ármin és Weisz Mór állottak.

AZ ÚJPESTI ZSIDÓK ÉS A SZABADSÁGHARC

Még nyolc év sem telt el hivatalosan Újpest alapítása óta, mikor megkezdődött a magyar nemzet élet-halálharca. 1848. szeptember 21-én Ács Károly szolgabíró rendeletileg utasította az előljáróságot, hogy állítson tíz ifjút sorozás céljából az odaérkező „tekintetes Deputáció” elé. A tíz ifjú között találjuk a zsidó Ehrenwald Salamont, Löwy Emánuel, Wolfner Lajost, Löwy Adolfot, Frommer Jánost és Ehrenwald Simont. A sorozásra került tíz fiatalemberből alighanem öt

találtatott alkalmasnak. A város levéltárában ma is látható a pesti Wolf Ignácnak az a nyugtája, amely tanúsítja, hogy Újpest rendeletére férfiruha-kereskedéséből öt katonai öltönyt, öt „köppenyeget”, öt atillát, öt nadrágot és öt mellényt szállított.

Sok zsidó névre bukkanunk az 1849. évi gyűjtés jegyzékében is — „a táborban levő magyar katonaság számára”. Löwy Bernát, Wolfner Lajos, Löwy Emánuel, Léderer Adolf, Blum Ignác, Schwartz Izsákné, Grab Dávid, Steiner Jakab, Landeszmán József, Frommer Mózesné, Frommer Hermann részben pénzt, részben „inget és gatyát” adtak. Az újpesti lakosok által beadott pisztolyok, fegyverek és kardok jegyzékében Wolfner Lajos és Löwy Bernát szerepelnek.

A város mai területe egyébként a szabadságharc idején több ízben felvonulási terep, sőt hadszíntér volt. 1849 januárjában Görgey csapatai Újpesten átvonultak Vác felé. Később osztrák dzsidások kutattak ott egy őrnagy után, aki — mint annyi magyar tisztársa — hazaszökött Tirolban állomásozó császári ezredétől, hogy a magyar honvédekhez csatlakozzon. Az osztrák Wrbna-hadtest és a Lichtenstein-csoport is átment a községen. 1849. június 15-én Stefanovics István császári biztos utasította Újpestet, hogy marhákat és megfelelő mennyiségű szénát adjon az orosz hadseregnek.

A WOLFNER-CSALÁD SZEREPE ÚJPEST TÖRTÉNETÉBEN

Aki végiglapozza a községi és városi jegyzőkönyveket, okiratokat, dokumentumokat, valamint az Újpestről szóló könyveket és brosúrákat, minduntalan találkozik a Wolfner-névvel. A Wolfner-család rendkívüli szerepet játszott Újpest gazdasági, szociális és kulturális fejlődésében. Működését csak a Hansa-városok egy-egy kimagasló kereskedő-családjának tevékenységével lehet egybevetni.

1852-ben Wolfner Lajost beválasztották „a marhák hetenkénti megvizsgálására kiküldött községi bizottságba”. Ez a Wolfner Lajos, a híres Wolfner-bőrgyár megalapítója, úgy látszik jól végezte a dolgát, mert 1854-ben polgártársai bizalmából törvénybíró lett. 1884-ben Wolfner Lajos és Stern Ignác kivívták a képviselőtestületben, hogy a község állandóan és rendszeresen hozzájáruljon a szegény gyermekek

felruházásához. 1886-ban Wolfner Nándor megyebizottsági tag és Löwy Dávid nagymennyiségű tüzelőfát bocsátott a község rendelkezésére, hogy azt a szűkölködők között osszák szét. A képviselőtestület — az egykori jegyzőkönyv szerint — „a már számos ízben tapasztalt jótékonyságáért Wolfner Nándornak és Löwy Dávidnak hálás köszönetét nyilvánítja”. 1891-ben a Wolfner-család már olyan tekintélynek örvendett Újpesten, hogy letelepedése ötvenéves jubileuma alkalmából a képviselőtestület — a bíró vezetésével — tisztelegő látogatást tett a család fejénél. 1894-ben Wolfner Tivadar a képviselőtestület ülésén indítványozta, hogy intézzenek feliratot a kormányhoz: nevezzen ki közjegyzőt a fejlődésben lévő Újpestre. 1896-ban Wolfner Tivadar a gödöllői kerület országgyűlési képviselője lett. Ebből az alkalomból Újpest képviselőtestülete különös melegséggel üdvözölte. 1899-ben ő vezette az illetékes miniszterekhez azt a küldöttséget, amely a város számára járásbírószág szervezését és modern iskolaépület emelését kérte. 1901-ben Újpest, Wolfner Tivadar indítványára — mivel mindkét kívánság teljesült —, díszpolgárrá választotta Plósz Sándor igazságügyminisztert és Wlassics Gyula vallás- és közoktatásügyi minisztert, mint a városiasodás két előmozdítóját. 1904-ben ilyen illusztris társaságba került Wolfner Lajos, az egykori „marhavizsgáló” és törvénybíró, akit nyolcvanadik születésnapja alkalmából a képviselőtestület szintén az örökös díszpolgárok sorába iktatott. A díszpolgári oklevél így hangzik:

„Mi alulírottak ezennel mindeneknek adjuk tudtára, akiket illet, hogy újpesti Wolfner Lajos gyáros, aki mint a község legrégebbi polgára a község felvirágoztatásában mindig tevékenyen résztvevett és jótékonyságával szenvedő polgártársai százainak enyhítette nyomorát — munkás és áldásos életének 80-ik évfordulója alkalmából az iránta táplált szeretet és bizalom tanújeléül: Újpest község díszpolgárává választottuk.”

1906-ban Wolfner József indítványára Újpest városa új szegényház építését határozta el. 1914-ben dr. Varázséji Béla prelátus-kanonok és 200 társa kérelmére összeült a képviselőtestület, hogy Wolfner Tivadart is díszpolgárrá válassza. Az ünnepi közgyűlésen Rákospalota község küldöttséggel képviseltette magát. Dr. Jarmatzky Sándor főjegyző terjesztette elő a tanács javaslatát.

A jegyzőkönyv szerint:

„Az előterjesztett indítvány főbb vonásokban ismerteti azokat a kimagasló és el nem évülő érdemeket, amelyeket Wolfner Tivadar városunk szellemi és anyagi fejlesztése terén szerzett. Hogy e felsorolás nem lehet teljes és kimerítő, az természetes, mert Wolfner Tivadar közéleti működése oly sokoldalú, jótékony kihatásaiban oly gazdag, önzetlenségében oly puritán és a feltűnéskeltést oly gondosan kerülő, hogy szinte lehetetlen mindannak részletes és kimerítő felsorolása, amit ő Újpest városáért és annak polgárságáért és érdekében cselekedett, azonban a felsorolás hiányossága dacára is mindannyiunk lelkében él a tudat, s uralkodó az az érzés, hogy városunk haladása, szellemi kulturális és anyagi fejlődése iránt meleg szívvel érző, fennkölt és önzetlenül gondolkozó, tetterős, gyorsan és mindig eredményesen cselekvő nemes férfiút kell tisztelnünk Wolfner Tivadarban.”

Újpest városának a Wolfner-család iránti ragaszkodása megmutatkozott 1929-ben is, amikor az időközben báróvá lett Wolfner Tivadar elhunyt. A képviselőtestület rendkívüli gyászülésén, dr. Ugró Gyula emlékbeszéde után, dr. Csik József apátplébános méltatta az elhunyt nagy érdemeit.

A Wolfner-család iparfejlesztő munkássága közismert. De talán nem érdektelen megemlíteni, hogy Wolfner Gyula és társai kértek és kaptak engedélyt annakidején az első lóvasútra is, amely Újpesttől Rákospalotáig közlekedett. A lóvasút alapítói sorában találjuk a zsidó Flesch Móricot, Weisz Adolfot, Eppinger Farkast és Stern Ignácot.

Újpest városa egyébként a második zsidótörvény után — vitéz Endre László pest megyei alispán kívánságára — „eltüntette” azokat az utcátáblákat, amelyeken zsidó nevek szerepeltek. A Wolfner utcából Tímár utca, a Lőwy utcából Levente utca, a Venetianer Lajos utcából pedig Honvéd utca lett.

SZTERÉNYI JÓZSEF BÁRÓ ÉDESAPJÁTÓL VENETIANER LAJOSIG

A zsidó vallásos élet megalapozásában, Lőwy Izsák községi bírón kívül — aki lakásán imaházat rendezett be —, Neuschloss Izsák fáradozott különös buzgalommal. 1840-ben már zsidó iskola

felállítása vált szükségessé. 1844-ben alapították az újpesti Chevra Kadisát, amelynek első elnöke Lőwy Bernát lett. 1866-ban megalakult a külön ortodox szervezet is. Az újpesti hitközség egyébként a Bocskai utcai régi templom mellé — amelynek hatszáz négyszögöl területét Károlyi István gróftól kapta ajándékba — 1885-ben még egy templomot építtetett a Beniczky utcában. 1921 óta négyosztályú, majd hatosztályú elemi iskola működik a hitközség fennhatósága alatt. Ezt az intézetet Venetianer Lajos Elemi Iskolának nevezték el — így áldozva a nagy főrabbi feledhetetlen emlékének.

Az újpesti őskor és hőskor lelkes rabbijai voltak Stern Márkus és Dessauer Gyula, akinek németnyelvű Rasi-fordítását külföldön is elismeréssel fogadták. Nagy port vert fel tevékenységével Stern (Szterényi) Albert rabbi aki báró Szterényi József miniszter édesapja volt és túlzott reformkövetelése miatt nemcsak hitközségével, hanem saját magával is meghasonlott. Stern (Szterényi) Albert működéséhez fűződik a nőegylet megszervezése, melyről a következő sorok olvashatók dr. Ugró Gyula tanulmányában: „A jótékony egyesületek közül a legnagyobb tevékenységet a gróf Károlyi Lászlóné elnöklete alatt működő Szt. Erzsébet-egyesület, valamint az izraelita hitközség kebelében alakult Izr. Nőegylet fejtik ki.” Az újpesti zsidóságon túlmenően, az egész magyar zsidóság büszkeséggel tekintett dr. Venetianer Lajos főrabbira, aki — dr. Kohn Sámuelen kívül — a legnagyobb érdemeket szerezte a magyar zsidóság múltjának felkutatása terén. Az ő szellemének örököse dr. Friedman Dénes, a mostani főrabbi, aki több értékes könyv szerzője.

Újpest területén ma körülbelül 15.000 zsidó él. Így tehát az újpesti hitközség főrabbiája, mint Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye legnagyobb zsidó közületének papja, helyet foglalt a megyei törvényhatóságban is. Az utóbbi esztendőik fejlett felekezeti életét mutatta és mutatja a Chevra Kadisa, az Aggok Háza, a zsidó elemi iskola, a nőegylet és a Venetianer-egyesület.

HÍRES ÚJPESTIEK

Csepreghy Pál, Újpest nyugalmazott tűzoltó főparancsnoka

1857-ben Ipolyszalkán született, tanulmányait Pesten a faipari technológián végezte. Mint asztalos bejárta Németországot, Ausztriát és Olaszországot. 1878-ban Újpesten telepedett le, amikor azonnal tagja lett az Újpesti Önkéntes Tűzoltó Testületnek. 1884-től mint önálló asztalosmester dolgozott, 1892-ben az Ipartestület alelnökévé választották meg. Ugyancsak alelnöke volt a Függetlenségi Körnek. 1906-ban törvénybíróvá választották. Csepreghy Pál még Kolozsvárott végzett tűzoltótiszt iskolát, és mert 1878-tól az újpesti tűzrendészet aktív tagja, vezetője volt, 1909-ben amikor a város hivatásos tűzoltóságot szervezett, Őt választották e testület első parancsnokának. 1923-tól 1931-ig, nyugdíjba vonulásáig,

tűzoltó-főparancsnoki tisztséget töltött be. Csepreghy tevékenyen részt vett az országos tűzoltói mozgalmakban, 1923-1930 között Pest vármegye tűzrendészeti felügyelője, az Országos Szövetség elnökségének előadója volt. Amikor nyugdíjba vonult, tiszteletből az Újpesti Önkéntes Tűzoltóság elnökévé választották meg. Nevéhez fűződik az „Újpesti Ellenőr” c. újság megalapítása.

Élete végén csendes visszavonultságban élt gödi nyaralójában, de haláláig tanácsokkal, ötletekkel és más módon segítette a nagy ügyet, amire életét tette: a tüzek elleni harcot. 1943-ban, 86 éves korában halt meg.

Az Újpesti Városvédő Egyesület hírei

➤ Március 24-én rendeztük meg azt az ankétot, ahol arra kerestük a választ: kellene-e Újpestre szobrok? Meghívottként *Hock Zoltán* kulturális alpolgármester úr vett részt az eszmecserén, ahol több javaslat és észrevétel is elhangzott. Két konkrétum: *Hock* úr tájékoztatása szerint szobor kerül a II. világháborús emlékjelre; *dr. Miletics Iván* tagtársunk pedig vállalta, hogy a Kozma Lajos Szakközépiskola vezetőségével megbeszéli a Petőfi szobor védelmét, a környezet tisztántartását.

➤ Március 30-án mintegy kétszázan vettek részt egyesületünk fóti programján. A rendezvényen az Építéstudományi Egyesület Századforduló Építészete Szakosztály 24 tagja is megjelent. *Iványi János* tagtársunk ismertette a templom építésének és tatarozásának körülményeit, *Kiss Sándorné*, a fóti egyházközség tagjának szakszerű magyarázatával pedig a templom művészi alkotásaiban gyönyörködhetek tagjaink. A jelenlévők nagy tetszése kísérte *Petrován Mária* orgonaművész és *Keszthelyi Mária* énekművész szép koncertjét. A látogatás befejezéseként *Sebők Sándor* plébános úr baráti vendéglátás keretében üdvözölte a megjeleneket.

➤ Április 20-án rendeztük „Újpest védett épületei” c. ankétunkat. Ez alkalommal *Czétényi Piroska*, egyesületünk tb. tagja, a Budapesti Városvédő Egyesület alelnöke és *Berényi András*, Újpest főépítésze voltak vendégeink. *Iványiné Konrád Gizella* vezette az ankétot, ahol levetítették az Újpest régi épületeiről készített rövidfilmet. Ezt követően élénk vita bontakozott ki arról, mit kellene és mit lehet tenni az arra érdemes újpesti épületek védelméért. *Berényi András* főépítész elmondta, hogy az Önkormányzat — az értékes épületállomány védelmére alkotott — rendelete miatt fontos és egyedülálló Budapesten. Kérdésekre válaszolva elmondta, hogy a Városházán szükségessé

vált javításokat hamarosan elvégzik, és akkor majd lebontásra kerül a házat körülvevő palánk is. A jelenlévők kritikáit részben elfogadva, másrészt vitatva, a főépítész végül hasznosnak ítélte a találkozót.

➤ A Via Pacis nevű nemzetközi ifjúsági környezetvédelmi szervezet 25 tagja 1996. augusztus 12-25-e között az újpesti Farkaserdő szennyezett területeit tisztítja meg. Ellátásuk költségeit az Önkormányzat fedezi, a kulturális programot egyesületünk rendezi. Ezúton is hívjuk az újpesti diákokat, középiskolásokat és egyetemistákat, hogy csatlakozzanak ehhez az akcióhoz. Jelentkezni és felvilágosítást kérni a 160-5369-es telefonszámon lehet.

➤ Egyesületünk a nyár folyamán tagjaink részére Pannónhalmára és Ópusztaszerre szervez autóbussz-kirándulást. Az időpontról és a programról tagjaink postán kapnak értesítést.

➤ Május 3-án tartotta meg közgyűlését az Újpesti Értelmiségi Klub. Az 1988-ban alakult polgári szervezet ezen a közgyűlésen vette fel az Újpesti Közművelődési Kör nevet, emlékezve az 1877-ben, hasonló néven alakult és Újpest szellemi életére oly nagy hatást gyakorló körre. Az új szervezet vezetői ugyanazok, akik az Értelmiségi Klubot eddig vezették. Sok sikert kívánunk a kör tagjainak és vezetőinek!

➤ Egyesületünk elnöksége felmérte az Újpest közterületein elhelyezett úti és határkeresztek állapotát. A hat ilyen emlék közül egy, a XVIII. század óta áll jelenlegi helyén (Görgey és Erkel utca sarok). A felmérés szerint négy emlékkereszt szorul felújításra illetve javításra. Erről tájékoztatta egyesületünk *Hock Zoltán* alpolgármester urat és az illetékes plébános urakat. Javasoltuk, hogy a Városnapokra, emlékezve a honfoglalás 1100. évfordulójára is, újítsák fel Újpest becses emlékeit.

Helytörténeti hírek...

☞ Az Árpád úti iskola a mil레centenárium évében, tisztelegve a honfoglalás emléke előtt, az Árpád Fejedelem Általános Iskola nevet vette fel.

☞ Március 13-án a káposztásmegyeri Bőrfestő utcai iskola mintegy 40 fős diákcsoportja, a Kerepesi úti Nemzeti Panteonban emlékezett a márciusi forradalomra. Felkeresték — többek között — Görgey Artúr, Türr István, Kossuth Lajos, Batthyány Lajos, Klapka György, Vörösmarty Mihály és Arany János sírjait, ahol Kossuth-nótákat énekelve és szavatokkal tették bensőséges élménnyé az emlékezést. Köszönet a szervező tanároknak.

☞ Alapítványunk kuratóriuma április 10-én úgy határozott, hogy az Újpesti Városvédő Egyesülettel közösen levélben fordul DR. DERCE TAMÁS polgármester úrhoz a honfoglalás tiszteletére az újpesti Dunaparton elhelyezendő, a fejedelmi révátkelő emlékét megörökítő Emlékjel elhelyezése érdekében. A javaslat szerint az emlékoszlopon latinul, magyarul és rovásírással szerepelne Anonymus: Gesta Hungarorum c. munkájából az a szövegrész, amely hírül adja ennek a révátkelőnek tényét. A javaslat szerint az Emlékjelet az őszi Városnapokon lehetne felavatni.

☞ Alapítványunk kuratóriuma eredménytelennek nyilvánította azt a pályázatot amit a helytörténetet legeredményesebben oktató általános iskolai tanárok részére hirdetett. A megadott határidőre nem érkezett jelentkezés.

☞ 1997-ben lesz 200 esztendeje, hogy gróf Károlyi István Újpest alapítója megszületett. Az Újpesti Helytörténeti Alapítvány a közeljövőben felveszi a kapcsolatot a fóti és a rákospalotai helytörténészekkel egy közös emlékezés megszervezésére. Tervek szerint az évforduló alkalmából kiadnánk az alapító gróf teljes életrajzát, emlékbélyeget jelentetnénk meg és emléktáblát állítanánk Újpesten.

☞ Ezúton is kérjük azokat a régi újpesti családokat, akiknek birtokában Újpestre vonatkozó levelek, fényképek, régi újságok, plakátok, könyvek vagy más, a település múltjára vonatkozó dokumentumok vannak, szíveskedjenek erről értesítést adni a szerkesztőség címére postán, vagy telefonon a 160-5369-es számon. Természetesen örömmel várjuk azok jelentkezését is, akik nem itt születtek, családjuk korábban nem itt élt, de rendelkeznek újpesti dokumentumokkal. Senkitől nem kérjük el az eredeti anyagot, csak fotómásolatot készítünk. A felmerülő költségeket alapítványunk fedezi.

☞ Tájékoztatjuk kedves levélíróinkat, hogy a közölt tanulmányokkal kapcsolatos észrevételeiket tartalmazó leveleiket továbbítjuk a szerzőknek, ezért választ vagy reagálást tőlük kapnak majd.

Az alapítvány támogatói:

ASCHNER LIPÓT ALAPÍTVÁNY, CHINOIN RT.,
ÉPORG KFT., FILE SELSZ KFT., FÜRST SÁNDOR,
HANZLIK PÁL, HOLLÓSI GYÖRGY,
PYLON 2000 KFT., IVÁNYINÉ KONRÁD GIZELLA,
IVÁNYI JÁNOS, DR. KAPOLYI LÁSZLÓ,
KOZMA SÁNDORNÉ, ÚJPESTI KÖZÖSSÉGI TV,
ÚJPEST ÖNKORMÁNYZATA, RICOPY KFT.,
SZOC.DEM. PÁRT ÚJPEST,
ÚJPESTI VAGYONKEZELŐ RT.

Kiadja: az Újpesti Helytörténeti Alapítvány
Elnök: Dr. Sipos Lajos
Szerkesztő: Kadlecovits Géza
Szerkesztőség: 1047 Bródy Imre u. 1. Tel.: 160-5369
Tipográfia: Wagner Attila
Készítette: Spácium Bt.
Felelős: Koós Gábor